

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VÝSLECH OBVINĚNÉHO V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Autor práce: Jan Zikmund, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: pplk. Mgr. Bc. Václav Hanzelín

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2014

P r o h l a š u j i, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby moje práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval za poskytnutí cenných rad a za pomoc při zpracování tématu vedoucímu své bakalářské práce pplk. Mgr. Václavu Hanzelínovi, domovskému útvaru a kolegům zabývajících se touto problematikou a v neposlední řadě všem kolegům, kteří svým příkladem přispěli k mému profesnímu rozvoji.

ABSTRAKT

ZIKMUND, J., *Výslech obviněného v trestním řízení: Bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2014. 51 s. Vedoucí bakalářské práce: pplk. Mgr. Bc. Václav Hanzelín

Klíčová slova: Kriminalistika; Obviněný; Stádia výslechu; Taktika výslechu; Trestní právo procesní; Výpověď obviněného; Výslech obviněného.

V okamžiku, kdy je spáchán trestný čin a konkrétní osobě je sděleno obvinění, stává se taková osoba obviněnou v trestním řízení, a to se všemi důsledky (právy i povinnostmi), jež jsou s tím spojeny.

Výslech obviněného je jednou z klíčových činností v trestním řízení, neboť platí, že je-li výslech obviněného proveden v souladu se zákonem a s přihlédnutím ke všem okolnostem případu (právním, skutkovým, psychologickým, taktickým), může právě výslech a výpověď obviněného zásadním způsobem poznamenat další průběh trestního řízení a v konečném důsledku mít i značný význam na případný výrok soudu o vině a trestu za spáchaný trestný čin.

Cílem této bakalářské práce bude především zjistit, zda současná právní úprava výslechu obviněného je relevantní k dosažení smyslu a účelu trestního řízení, anebo zda je nezbytné posílit postavení státních institucí za účelem efektivnějšího dosažení spravedlnosti prostřednictvím výslechu obviněného jakožto primárního důkazního institutu trestního práva.

ABSTRACT

ZIKMUND, J., *Interrogation of the Accused in Criminal Proceedings.: Bachelors thesis*. České Budějovice. The College of European and Regional Studies. 2014. 51 p.
Supervisor: pplk. Mgr. Bc. Václav Hanzelín

Keywords: Criminology; Defendant; Stages of the interrogation; Interrogation tactics; Criminal procedural law; Statement of the accused; Interrogation of the accused.

When a crime is committed and a particular person is charged, the person becomes defendant accused in criminal proceedings, with all the consequences (rights and obligations) that are associated with it.

Interrogation of the defendant is one of the key activities in criminal proceedings, as is true, that if the interrogation of the accused, carried out in accordance with the law and with regard to all the circumstances (legal, factual, psychological, tactical), the right to send a statement of the accused fundamentally note further criminal proceedings and finally have a significant importance to any court's punishment and guilt for the offense.

The main aim of this work will be to determine whether the current legislation interrogation of the accused is relevant to the achievement of the meaning and purpose of criminal proceedings, or whether it is necessary to strengthen the capacity of national institutions to more achieve justice effectively through interrogation of the accused as the primary burden of the Institute of Criminal Law.

OBSAH

Úvod.....	7
1 Cíle a metodika práce	10
2 Obviněný a jeho postavení v trestním řízení	12
2.1 Základní zásady trestního řízení a trestního práva a jejich význam pro postavení obviněného v trestním řízení	12
2.2 Obviněný, obžalovaný, odsouzený a jejich postavení v trestním řízení.....	15
2.3 Práva obviněného.....	17
2.4 Nutná obhajoba jako předpoklad ochrany práv obviněného.....	21
3 Výslech obviněného a jeho význam pro zjištění skutkového stavu věci.....	25
3.1 Trestní instrumenty a jejich aplikace pro zjištění skutkového stavu věci.	26
3.2 Význam dokazování v trestním řízení a výpověď obviněného.....	28
3.3 Výslech obviněného.....	31
3.4 Taktika výslechu obviněného.....	34
3.5 Stádia výslechu obviněného	37
3.6 Taktické aspekty výslechu obviněného	39
3.7 Aktuální soudní judikatura vztahující se k výslechu obviněného.....	41
4 Dokumentace výslechu	44
Závěr.....	47
Seznam použitých zdrojů.....	49

Úvod

Trestní právo - jakožto typické odvětví veřejného práva - je neoddelitelnou součástí českého právního řádu. Obecně trestní právo garantuje určitou ochranu před kriminalitou, čímž fakticky hájí zásadní právní statky společnosti, přičemž oněmi právními statky jsou zejména práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob, dále zájmu státu a rovněž zachování ústavního zřízení České republiky.

Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb. v platném znění) v ustanovení § 13 odst. 1 definuje trestný čin jako protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.¹

Pokud se veřejné právo, kterým je i právo trestní, uplatňuje v rámci právního státu, rozhoduje orgán veřejné moci autoritativně o právech a povinnostech podřízeného subjektu přesně upraveným způsobem, přičemž platí zásada, že veřejná moc může být vykonávána jen v případech a v rozsahu stanoveném zákonem, a to způsoby, které zákon stanoví. Zmíněný princip, kdy orgán veřejné moci při uplatňování trestního práva vystupuje jako „*persona potentior*“, avšak jen v mezích a způsobem stanoveným zákonem, se zásadním způsobem promítá do charakteru trestněprávních vztahů.²

V rámci trestního práva, tak jak je upraveno v českém právním řádu, je nezbytné odlišovat jednak trestní právo hmotné, jež je upraveno trestním zákoníkem, dále zákonem o soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb. v platném znění) a zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (zákon č. 418/2011 Sb. v platném znění), a jednak trestní právo procesní, jež je upraveno trestním řádem (zákon č. 141/1961 Sb. v platném znění) a již zmíněným zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Trestní právo procesní je tedy takovým odvětvím práva, které upravuje trestní řízení, stanoví proto postup orgánů činných v trestním řízení i dalších subjektů, kteří se na příslušném postupu podílejí. Cílem trestního řízení je zjistit trestný čin a pachatele trestného činu, a dále spravedlivé potrestání pachatele včetně rozhodnutí o vině, trestu

¹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník ze dne 8. ledna 2009, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Česká republika*. 2009, částka 11, s. 354-464.

² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 2.

a ochranném opatření, případně i rozhodnutí o nároku poškozeného. Nikoliv sekundárním cílem trestního práva procesního je pak realizace výkonu rozhodnutí.

Rozdíl mezi dvěma odvětvími trestního práva vynikne i při srovnání základního hmotněprávního vztahu se základním procesněprávním vztahem, kdy hmotněprávní poměr mezi pachatelem a státem vznikne spácháním trestného činu, zatímco procesněprávní poměr mezi obviněným a orgány činnými v trestním řízení vznikne zahájením trestního stíhání.³

V okamžiku, kdy je spáchán trestný čin a konkrétní osobě je sděleno obvinění dle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu, stává se taková osoba obviněnou v trestním řízení, a to se všemi důsledky (právy i povinnostmi), jež jsou s tím spojeny.

Jako procesní strana má obviněný řadu procesních práv a zásadně rovnocenné postavení se státním zástupcem. Vzhledem k tomu musí být obviněnému dána v každé fázi trestního řízení možnost, aby se vyjádřil ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu, a k důkazům o nich, aby uváděl okolnosti a předkládal důkazy pro svoji obhajobu, činil návrhy a podával žádosti a opravné prostředky. Obviněný je také nositelem důkazu, neboť je povinností orgánů činných v trestním řízení jej vyslechnout. Obviněný je také předmětem výkonu rozhodnutí, a to nejen trestů a ochranných opatření, nýbrž také rozhodnutí zabezpečujících průběh a výsledek řízení.⁴

Téma bakalářské práce zaměřené na problematiku výsledku obviněného v trestním řízení jsem si vybral z hlediska vlastního zájmu o tuto problematiku a z důvodu mého zaměstnání policisty. Od práce očekávám, že mi bude jako příslušníkovi policie přínosem a zlepší moji orientaci v dané problematice. Lze důvodně konstatovat, že se jedná o téma aktuální, neboť společnost má zájem na tom, aby pachatelé trestných činů byly nezávislými a nestrannými soudy potrestáni, zároveň ovšem orgány činné v trestním řízení musejí přistupovat k pachatelům trestných činů s ohledem na veškerá jejich práva a zájmy.

Výslech obviněného je jednou z klíčových činností v trestním řízení, neboť platí, že je-li výslech obviněného proveden v souladu se zákonem a s přihlédnutím ke všem okolnostem případu (právním, skutkovým, psychologickým, taktickým), může právě výslech a výpověď obviněného zásadním způsobem poznamenat další průběh trestního

³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 2.

⁴ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 3.

řízení a v konečném důsledku mít i značný význam na případný výrok soudu o vině a trestu za spáchaný trestný čin.

Svou bakalářskou práci rozdělím do dvou základních částí, a sice na část teoretickou a na část praktickou.

V teoretické části bakalářské práce se budu zabývat obviněným a jeho postavením v trestním řízení. Nejprve tedy ve stručnosti poukáži na základní zásady trestního řízení a trestního práva a na jejich význam pro postavení obviněného v trestním řízení. Následně se budu věnovat obviněnému, obžalovanému a odsouzenému jakožto subjektům jednotlivých fází trestního řízení a jejich postavení v těchto fázích. Poté poukáži na primární práva obviněného a na nutnou obhajobu jakožto předpoklad ochrany práv obviněného v trestním řízení.

Praktická část bakalářské práce se bude týkat již samotného výslechu obviněného a jeho významu pro zjištění skutkového stavu věci v trestním řízení, tudíž nejprve poukáži na jednotlivé trestní instrumenty a jejich konkrétní aplikaci pro zjištění skutkového stavu věci, abych mohl následně zhodnotit význam dokazování v trestním řízení se zdůrazněním na význam výpovědi obviněného a jeho výslech. Je zřejmé, že výpověď a výslech obviněného v trestním řízení jsou stěžejní stran zjištění skutkového stavu věci, a proto se budu v této části práce zabývat rovněž taktikou výslechu obviněného, jednotlivými stádii výslechu obviněného a rovněž taktickými hledisky výslechu obviněného. V závěru praktické části bakalářské práce pak poukáži na zásadní soudní judikaturu, jež dopadá na výslech obviněného v trestním řízení.

1 Cíle a metodika práce

Cílem této bakalářské práce bude především zjistit, zda současná právní úprava výsledku obviněného je relevantní k dosažení smyslu a účelu trestního řízení, anebo zda je nezbytné posílit postavení státních institucí za účelem efektivnějšího dosažení spravedlnosti prostřednictvím výsledku obviněného jakožto primárního důkazního institutu trestního práva.

Primární metodu, kterou budu v rámci zpracování této bakalářské práce aplikovat, bude metoda komparativní, neboť právě tato metoda se svou povahou, charakterem a také ohledem na stanovený cíl této bakalářské práce jeví jako metoda zřejmě nejvhodnější.

Komparativní metoda tak bude založena na komparaci názorů jednotlivých odborníků na problematiku výsledku obviněného v trestním řízení, přičemž tyto názory budu systematicky konfrontovat se svými názory a zjištěnými poznatky.

Kromě metody komparativní pak k vypracování bakalářské práce využiji rovněž metodu deskriptivní a metodu analogie, spočívající v hledání zákonitostí, určitých pravidelností a jednotvárnosti různých jevů, kdy metoda analogie následně umožňuje jednak přiblížení nebo přechod z jednoho jevu na druhý a jednak také navazování z části na celek.

Primární literatura, která bude k práci využita, bude aplikována především z důvodu vhodnosti dopadu této literatury na problematiku výsledku obviněného jakožto ústředního tématu této bakalářské práce.

Kromě využití publikací od Pavla Šámala, který se dlouhodobě v České republice zabývá trestním právem hmotným i procesním a je fundovaným odborníkem na tuto problematiku nejen z titulu soudce, ale rovněž z titulu odborníka, který se podílel i na rekodifikaci trestního práva hmotného, k práci využiji i další publikace od renomovaných autorů.

Je to především Jiří Jelínek a kolektiv jeho pracovníků, kteří se stejně jako Pavel Šámal zabývají dlouhodobě trestním právem v České republice, jeho vývojem, aktuálními otázkami a jeho dalším budoucím směřováním.

Specifické na předmětu zájmu této bakalářské práce (tedy výslechu obviněného) je, že tato problematika není upravena toliko procesními normami trestního práva, nýbrž se tímto významným institutem trestního práva zabývají i další vědní obory, zejména tedy kriminalistika a psychologie.

Z tohoto důvodu tedy, kromě již zmíněných autorů komentářů a publikací o trestním právu hmotném i procesním, využiji v bakalářské práci také publikace z oborů kriminalistiky a psychologie, neboť právě jen využitím relevantní literatury a pramenů z různých vědních oborů je možné postihnout problematiku výslechu obviněného komplexně a v úplné podobě.

Je přitom zřejmé, že nezbytná je rovněž relevantní práce s právními předpisy a aktuální soudní judikaturou (tedy především judikaturou Nejvyššího soudu České republiky), jež na problematiku výslechu obviněného dopadají.

2 Obviněný a jeho postavení v trestním řízení

2.1 Základní zásady trestního řízení a trestního práva a jejich význam pro postavení obviněného v trestním řízení

Taxativní výčet základních zásad trestního řízení je uveden v ustanovení § 2 trestního řádu. Účel trestního řádu navazuje na formulovaný účel trestního zákoníku, přičemž jednotlivé zásady trestního řízení a trestního práva dále rozvádějí zásady, uvedené v Ústavě České republiky (zákon č. 1/1993 Sb. v platném znění), respektive v Listině základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb. v platném znění).

Základní zásady trestního řízení vytyčují základní právní ideje, na kterých je vybudováno trestní řízení jako celek. Jejich vůdčí postavení jim přitom přiznává sám zákon. Systém základních zásad je třeba chápat a používat jako vnitřně jednotný celek, neboť tvoří ucelenou soustavu, kde jednotlivé základní zásady spolu úzce souvisejí a navazují na sebe. Systém základních zásad odpovídá úkolům trestního řízení, a proto lze tyto úkoly splnit jen při dodržování a naplňování jednotlivých základních zásad v rámci vymezeném trestním řádem.⁵

Lze konstatovat, že to jsou právě ony základní zásady trestního řízení, zakotvené v úvodní hlavě trestního řádu, jež tvoří základ pro jednotlivé právní instituty i stádia trestního řízení. Nelze přitom spravedlivě předpokládat, že všechny základní zásady trestního řízení se budou aplikovat v zásadě rovnoměrně ve všech trestních řízeních, neboť míra jejich aplikace souvisí především s charakterem a specifíčností určitého konkrétního institutu či procesního stádia řízení.

Nicméně přesto lze zaznamenat v průběhu procesu trestního řízení jeden zásadní okamžik či úsek, během něhož se aplikuje zřejmě nejvíce primárních zásad trestního řízení. Jedná se o hlavní líčení, jež je jakousi gradací celého trestního procesu, přičemž je stádiem rozhodujícím, realizovaným před nezávislým a nestranným, věcně i místně příslušným soudem.

Znalost základních zásad trestního řízení, prostřednictvím kterých je možné relevantně postihnout podstatu trestního procesu v našem právním řádu a tím zároveň

⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 13.

pochopit smysl trestního řádu, jeho systematiku i jeho aplikaci na jednotlivé konkrétní situace či oblasti, je nezbytná především z toho důvodu, aby bylo možné správně vykládat a relevantně interpretovat jednotlivá ustanovení trestního řádu.

Jinými slovy řečeno, stejně jako v jiných oblastech práva platí rovněž pro právo trestní (v daném případě pak pro trestní právo procesní), že základní zásady představují onen základ pro následnou interpretaci a aplikaci příslušného právního předpisu.

Základní zásady trestního řízení jsou určité právní principy, vůdčí právní ideje, jimiž je ovládáno trestní řízení. Jsou projevem právně politického a právně filozofického přístupu k trestnímu řízení. V důsledku své povahy jsou základem, na kterém je vybudována organizace trestního řízení a úprava činnosti jeho orgánů. Vyjadřují mínění zákonodárce o nejučelnějším uspořádání trestního procesu.⁶

Mezi základní zásady trestního řízení řadí trestní řád tyto zásady -

- 1) zásada stíhání jen ze zákonných důvodů – ustanovení § 2 odst. 1 trestního řádu;
- 2) zásada presumpce nevinny - ustanovení § 2 odst. 2 trestního řádu;
- 3) zásada legality - ustanovení § 2 odst. 3 trestního řádu;
- 4) zásada oficiality, zásada rychlosti řízení a zásada přiměřenosti – ustanovení § 2 odst. 4 trestního řádu;
- 5) zásada materiální pravdy a zásada vyhledávací - ustanovení § 2 odst. 5 trestního řádu;
- 6) zásada volného hodnocení důkazů - ustanovení § 2 odst. 6 trestního řádu;
- 7) zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů – ustanovení § 2 odst. 7 trestního řádu;
- 8) zásada obžalovací – ustanovení § 2 odst. 8 trestního řádu;
- 9) zásada projednávající – ustanovení § 2 odst. 9 trestního řádu;
- 10) zásada veřejnosti – ustanovení § 2 odst. 10 trestního řádu;
- 11) zásada ústnosti – ustanovení § 2 odst. 11 trestního řádu;
- 12) zásada bezprostřednosti – ustanovení § 2 odst. 12 trestního řádu;
- 13) zásada zajištění práva na obhajobu – ustanovení § 2 odst. 13 trestního řádu;

⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 119.

14) zásada používat před orgány činnými v trestním řízení jazyka, který osoba ovládá – ustanovení § 2 odst. 14 trestního řádu.⁷

S ohledem na formulovaný cíl a předmět zájmu této bakalářské práce by bylo zřejmě nadbytečné věnovat se podrobněji jednotlivým zásadám trestního řízení, nicméně z uvedeného taxativního výčtu zásad tak, jak je v současné době obsahuje trestní řád jakožto primární procesní norma českého trestního práva, lze konstatovat, že základní zásady trestního řízení plní v zásadě čtyři hlavní funkce, a sice funkci poznávací, funkci interpretační, funkci aplikační a funkci zákonodárnou ve smyslu tvorby práva.

Základní zásady trestního řízení tvoří základ, na kterém spočívá trestní právo procesní. Bez jejich znalosti nelze pochopit smysl, podstatu trestního řízení jako celku, i smysl a význam jednotlivých institutů trestního řádu. Pomáhají porozumět institutům trestního procesu, zejména v jejich vzájemných souvislostech a spolupůsobení. Umožňují poznat a pochopit cíle, kterých má být dosaženo.⁸

Kromě toho jsou základní zásady trestního řízení rovněž směrodatným vodítkem stran výkladu zákona a jeho jednotlivých institutů, neboť platí, že vzniknou-li pochybnosti v případě určitých konkrétních otázek, pak je třeba vždy v zásadě vycházet právě ze základních zásad trestního řízení. Jednotlivé zásady vycházejí z účelu trestního řádu, respektive jsou s ním v souladu.

Podle ustanovení § 1 odst. 1 trestního řádu je účelem trestního řádu upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Řízení přitom musí působit k upevnování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachování zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti.

Nestačí ovšem, aby jednotlivé zásady trestního řízení směřovaly k naplnění účelu či cíle uvedeného v citovaném ustanovení § 1 odst. 1 trestního řádu, ale musejí být rovněž v souladu s ústavními principy, zakotvenými především v Listině základních práv a svobod. Základní zásady trestního řízení pak lze v tomto směru považovat i za interpretační pravidla.

⁷ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád) ze dne 29. listopadu 1961, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 66, s. 513-576.

⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 120.

Na obecné vymezení zásad (principů) navazuje i pojetí zásad (principů) trestního práva hmotného, které tvoří základ trestního práva jako právního odvětví v tom smyslu, že mají prioritu pro vytvoření i aplikaci systému trestního práva hmotného, vymezují limity pro funkce trestního práva a tvoří fundamentální základ pro jednotlivé trestněprávní instituty, které jsou v nich vybudovány, ale současně jednotlivé právní instituty slouží i k jejich uplatňování, neboť základní zásady se mají aplikovat nikoli přímo, ale v zásadě jen prostřednictvím právních institutů a jednotlivých norem trestního práva.⁹

Lze důvodně konstatovat, že jednotlivé zásady trestního řízení i trestního práva mají zásadní význam pro postavení obviněného v trestním řízení (procesu). Jednak totiž garantují obviněnému konkrétní práva a jednak formují (vytyčují) určité mantinely pro činnost a působnost jednotlivých orgánů činných v trestním řízení.

Platí totiž, že porušení jakékoliv základní zásady trestního řízení a trestního práva má zásadní vliv za zákonnost řízení či na skutkový stav věci, a proto musejí jednotlivé orgány činné v trestním řízení přistupovat k jednotlivým zásadám trestního řízení svědomitě, zodpovědně a korektně.

2.2 Obviněný, obžalovaný, odsouzený a jejich postavení v trestním řízení

Přestože to na první pohled nemusí být zcela zřejmé, je postavení osoby, proti které se vede příslušné trestní řízení, poměrně specifické, neboť taková osoba je nejen procesní stranou, ale zároveň i důkazním prostředkem, a následně pak dokonce předmětem výkonu rozhodnutí. Stran postavení či lépe řečeno označení osoby, proti níž se řízení vede, platí, že se odvíjí od příslušné fáze či stupně tohoto řízení, přičemž je nezbytné v tomto směru vycházet z ustanovení § 12 odst. 7 trestního řádu, podle něhož pokud z povahy věci nevyplývá něco jiného, rozumí se obviněným též obžalovaný a odsouzený.

Je zřejmé, že zákonodárce s ohledem na citované ustanovení trestního řádu využívá pro označení obviněného určité legislativní zkratky. Označení osoby podezřelého, obviněného, obžalovaného a odsouzeného v průběhu trestního řízení má

⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 9.

přítom význam, neboť jednotlivá označení přiznávají různá postavení a z toho vyplývající různá práva takové osobě.

Způsobilost být subjektem trestního řízení, respektive stranou, není trestním řádem nijak omezena, stejně jako procesní způsobilost, tedy způsobilost samostatně provádět procesní úkony. Obviněná z trestného činu může být tedy i osoba nepřičetná a úkony v trestním řízení může činit i osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům.¹⁰

Podezřelým je ten, kdo byl v souladu s ustanovením § 76 trestního řádu zadržen, avšak dosud proti němu nebylo zahájeno trestní stíhání. Zároveň je podezřelým i ten, proti komu je vedeno zkrácené přípravné řízení, a to ve fázi od okamžiku zahájení výslechu takové osoby, kdy je takové osobě navíc sděleno, z čeho je podezřelá, až do okamžiku, kdy příslušný státní zástupce podá návrh na potrestání u soudu.

Obviněným je pak ten, vůči komu již bylo zahájeno trestní stíhání. V postavení obviněného pak taková osoba vystupuje až do okamžiku nařízení hlavního líčení, tudíž je-li po podané obžalobě nebo návrhu na potrestání ve věci vydán samosoudcem trestní příkaz, vystupuje v této formě rozhodnutí pachatel trestného činu stále ještě v pozici obviněného. Se změnou v postavení pachatele trestného činu z osoby podezřelé na osobu obviněnou je pak spojena především změna v možnostech práv obviněného, o čemž bude pojednáno v samostatné podkapitole této bakalářské práce.

Jakmile je nařízeno hlavní líčení, stává se z obviněného obžalovaný. Odsouzeným je pak ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek nebo trestní příkaz, jež nabyly právní moci.

Striktní rozlišování postavení osoby, proti které se trestní řízení vede, má vedle procesního významu i zřejmý význam materiální, a to z toho důvodu, že je s ním spojen konkrétní charakter procesního postavení takové osoby.

Například osobu podezřelou ze spáchání trestného činu lze zadržet za podmínky ustanovení § 76 odst. 1 trestního řádu, při výslechu podezřelého se použije předpisů o právech obviněného a o výslechu obviněného jen přiměřeně, ve zkráceném přípravném řízení má podezřelý stejná práva jako obviněný, zadržený podezřelý si může zvolit obhájce a radit se s ním bez přítomnosti třetí osoby již v průběhu zadržení, naproti tomu do vazby lze vzít jen obviněného a nikoliv podezřelého, stejně jen vůči obviněnému

¹⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 218.

(obžalovanému) lze vydat příkaz k zatčení, jen vůči obžalovanému je možno konat hlavní líčení a veřejné zasedání o odvolání, pouze na odsouzeném může být vykonáván trest nebo ochranné opatření.¹¹

S ohledem na legislativní zkratku pojmu „obviněný“ v citovaném ustanovení § 12 odst. 7 trestního řádu je zřejmě ještě vhodné poukázat na určitá specifika v označování osoby, proti které se řízení vede. Především tedy v přípravném řízení označení obviněného nikdy neznamena obžalovaný nebo odsouzený.

V případě, že po nařízení hlavního líčení je věc vrácena soudem státnímu zástupci k došetření, mění se postavení osoby obžalovaného na osobu obviněnou. Dojde-li ke zrušení pravomocného rozsudku soudu v důsledku podaného mimořádného opravného prostředku, čímž dochází k vrácení věci příslušnému soudu k novému projednání a rozhodnutí, pak se z odsouzeného stává opětovně obžalovaný.

Z hlediska postavení osoby, proti které se trestní řízení vede, je rovněž směrodatné nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku či trestního příkazu. Kromě toho, že se z obžalovaného stává odsouzený, vůči kterému se realizuje vykonávací řízení, je zároveň soudem rozhodováno o povinnosti odsouzeného nést náklady spojené s výkonem vazby, pokud v dané věci byla vazba aplikována, dále o povinnosti nést paušální náklady trestního řízení a náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody a s výkonem trestu domácího vězení a rovněž o povinnosti nahradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci státem, pokud není dán postup dle ustanovení § 33 odst. 2 trestního řádu (tedy rozhodnutí soudu o bezplatné obhajobě či o obhajobě za sníženou odměnu).

V této souvislosti je ovšem nezbytné zdůraznit, že povinnost obžalovaného nahradit státu uvedené náklady je s ohledem na ustanovení § 152 odst. 1 trestního řádu vázána na pravomocný výrok soudu o vině.

2.3 Práva obviněného

Obviněný je procesní stranou, která má řadu procesních práv plynoucích z jeho postavení, a v řízení před soudem má zásadně rovné postavení se státním zástupcem. Obviněnému však lze v souladu se zákonem ukládat různá omezení v zájmu úspěšného vedení trestního řízení, přičemž tím nejzávažnějším omezením a narušením rovnováhy

¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 244.

postavení je omezení osobní svobody, zejména vazba. Proto dává zákon obviněnému některá oprávnění, která státní zástupce nemá a která mají zmíněné nevýhody vyrovnat.¹²

Patří k nim například právo žádat navrácení lhůty, dále pořadí závěrečných řečí, právo posledního slova, princip zákazu *reformace in peius* či možnost třetí osoby podat za obžalovaného odvolání (jedná se o takzvané osoby oprávněné ve smyslu ustanovení § 247 odst. 2 trestního řádu).

S ohledem na charakter a povahu trestního řízení a následků, jež z něho pro pachatele trestného činu plynou, svěřuje zákon obviněnému celou řadu práv. Význam práv obviněného v podstatě úzce souvisí s právem obviněného na obhajobu, jak vyplývá i z Listiny základních práv a svobod.

Přímo z Listiny vyplývající procesní práva pro trestní řízení jsou pro obviněného právo na poskytnutí času a možnosti obhajoby, právo na obhajobu osobní nebo prostřednictvím obhájce, právo na ustanovení obhájce soudem v případě, že si ho nezvolí, ačkoli podle zákona ho mít musí, právo na bezplatnou pomoc obhájce v zákonem stanovených případech a právo na odepření výpovědi. Celkově tak Listina vymezuje povinnosti a meze rozhodování státu v trestní oblasti a v souladu se zásadou právního státu tuto činnost jednoznačně podmiňuje zákonným základem (princip legality).¹³

Stran základních práv obviněného, vymezujících jeho právo na obhajobu, je možné konstatovat, že v podstatě zachycují tři primární složky. Jedná se o takzvanou materiální obhajobu, jež obsahuje právo hájit se sám podle vlastního rozhodnutí, a to prostřednictvím či pomocí prostředků a zvoleným způsobem. Další složkou je pak takzvaná formální obhajoba, zahrnující právo obviněného mít obhájce a radit se s ním o způsobech obhajoby. Třetí složkou je pak právo obviněného na náležitý postup jednotlivých orgánů činných v trestním řízení.

Právo žádat, aby orgány činné v trestním řízení postupovaly v souladu se svými právy a povinnostmi a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí, objasňovaly stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch obviněného a prováděly v tomto směru důkazy i bez návrhu stran, a to jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem. Tato práva jsou současně i povinností orgánů činných v trestním řízení,

¹² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 218.

¹³ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. s. 981-982.

vyplývající pro orgány činné v trestním řízení zejména ze zásady presumpce nevinny, zásady vyhledávací a zásady materiální pravdy.¹⁴

Materiální i formální obhajoba, jakož i právo obviněného na náležitý postup orgánů činných v trestním řízení existují v zásadě vedle sebe a v konkrétních případech mohou být aplikovány současně.

Platí přitom, že jednotlivé primární složky, vymezující právo obviněného na obhajobu, tvoří základ pro trestněprocesní zajištění práva na obhajobu. Jestliže dojde k porušení či narušení některé z uvedených složek, pak nemůže být naplněno právo obviněného na zákonné a spravedlivé rozhodnutí v jeho trestní věci.

Ústavně garantované právo na obhajobu je zakotveno v Listině a vyjádřeno (rozvedeno) pak v trestním řádu jakožto procesní normě, týkající se trestního řízení. Právo na obhajobu je zachyceno i v základních zásadách trestního řízení, neboť podle ustanovení § 2 odst. 13 trestního řádu ten, proti němuž se řízení vede, musí být v každém období řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce. Všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.¹⁵

Trestní řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, popřípadě i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona sankci, učiněné rozhodnutí vykonat, popřípadě jeho výkon zařídit, dále působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů.¹⁶

Česká republika je demokratický a právní stát, přičemž právě s deklarací právního státu jsou spojena určitá práva a garance. V souvislosti s ideou právního státu platí, že v právním státě nechrání právní řád státní moc před občany, ale spíše upravuje závazný postup orgánů veřejné moci při ochraně občana před porušením jeho práv. Zárukou ochrany práva je pak spravedlivý soudní proces.

¹⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 219.

¹⁵ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád) ze dne 29. listopadu 1961, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 66, s. 514.

¹⁶ ČISAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Linde, 2006. s. 12.

Specifické postavení v právním státě zaujímá právě trestní řízení, jež již ze své podstaty vede k omezením základních práv a svobod (typické je to například pro vazbu či zadržení), byť i přesto musí být trestní řízení legitimním základem pro efektivní právní ochranu a u adresátů těchto omezení nesmí pravidla omezení základních práv a svobod vyvolávat pocit nespravedlnosti.

Smyslem obhajoby, respektive práva na obhajobu, je ochrana zájmů obviněného v celém trestním řízení tak, aby byly náležitě a včas objasněny skutečnosti, které tuto osobu viny zbavují nebo vinu alespoň zmírňují. S ohledem na to má právo na obhajobu nejen obviněný, obžalovaný a odsouzený, ale také podezřelý. Je však nutno zdůraznit, že obviněnému je právo na obhajobu zaručeno s tím, že závisí zcela na jeho úvaze, zda a případně jak jej využije.¹⁷

Podle ustanovení § 33 odst. 5 trestního řádu jsou všechny orgány činné v trestním řízení povinny vždy obviněného o jeho právech poučit a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Platí tedy, že povinnost poučit obviněného se týká všech stádií trestního řízení, tedy i na ty úseky řízení, jež přesahují rámec trestního stíhání. Zároveň je však zřejmé, že je vždy poučení obviněného o jeho právech orientovat na ta oprávnění, která jsou směrodatná pro příslušnou fázi či stupeň řízení.

Poučení však musí vždy být přizpůsobeno tomu, o jaké stádium procesu se jedná, tedy zda se jedná o¹⁸-

- 1) postup před zahájením trestního stíhání;
- 2) zkrácené přípravné řízení;
- 3) vyšetřování a řízení před státním zástupcem do podání obžaloby;
- 4) předběžné projednání obžaloby;
- 5) hlavní líčení;
- 6) veřejné zasedání o odvolání;
- 7) vykonávací řízení;
- 8) případné řízení o mimořádných opravných prostředcích (dovolání, obnova řízení a stížnost pro porušení zákona).

¹⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 220.

¹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 256-257.

2.4 Nutná obhajoba jako předpoklad ochrany práv obviněného

Nutná obhajoba (neboli obhajoba *ex offio*) je výrazným instrumentem stran ochrany práv obviněného. Přitom nutná obhajoba je institutem specifickým, neboť na jedné straně stát výslovně stanoví, kdy obviněný musí mít obhájce (s ohledem na ustanovení § 35 odst. 1 *in principio* trestního řádu může být obhájcem jen advokát), na straně druhé je mu pak z pohledu obviněného dána možnost mít obhájce i přesto, že by si ho jinak nemohl například z finančních důvodů dovolit.

Jinými slovy řečeno, na rozdíl třeba od přestupkového řízení, kde může být zástupcem (respektive zmocněncem) nejen advokát, ale například i osoba bez právního vzdělání v postavení takzvaného obecného zmocněnce, je v případě trestního řízení výslovně zákonem stanoveno, že obviněného může zastupovat toliko advokát, tedy osoba s dosaženým právním vzděláním, jež je zapsána v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou.

Dokonce trestní řád výslovně stanoví, kdy může být advokát v řízení před soudem zastoupen advokátním koncipientem a kdy naopak advokát musí zastupovat klienta (obviněného) osobně či prostřednictvím substituta-advokáta.

Stran institutu nutné obrany pak platí, že tato je odůvodněna jen v určitých zákonem stanovených případech, přičemž je dán význam tomu, kdy obviněný musí být zastoupen obhájcem (advokátem) bez výjimky a za jakýchkoliv okolností (například i v případě nemajetnosti obviněného).

Trestní řád počítá i s případy, kdy obviněný musí mít obhájce za všech okolností, tedy bez ohledu na to, zda si to přeje či nikoliv. Jedná se o takzvanou nutnou obhajobu, která je stanovena především v těch případech, kdy si obviněný nemůže svou obhajobu vzhledem k určitým objektivním okolnostem sám náležitě obstarat. Co se týká mladistvého, tak ten musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo provedeny úkony dle trestního řádu.¹⁹

Trestní řád svým taxativním výčtem stanoví, kdy (respektive v jakých situacích nebo při jakých úkonech) musí mít obviněný obhájce. Trestní řád totiž v této souvislosti rozlišuje, v jaké fázi se trestní řízení nachází.

¹⁹ FRYŠTÁK, M. a kol. *Trestní právo procesní*. Ostrava: KEY Publishing, 2009. s. 28.

Obviněný tak musí mít s ohledem na ustanovení § 36 odst. 1 trestního řádu obhájce již v přípravném řízení, a to tehdy, pokud je ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu, dále je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li k právním úkonům omezen, dále jedná-li se o řízení proti uprchlému ve smyslu ustanovení § 302 a násl. trestního řádu, případně při sjednávání dohody o vině a trestu.

Obviněný musí mít obhájce rovněž tehdy, jestliže je to nezbytné s ohledem na jeho tělesné či duševní vady či tehdy, existují-li důvodné pochybnosti o jeho způsobilosti se náležitě hájit.

V tomto případě se zákonodárce snaží ochránit duševně či tělesně nemocné pachatele trestných činů, kteří se případně nemohou náležitě hájit z důvodu těžké závislosti na omamných a psychotropních látkách či alkoholu, aby k nim přistupovaly orgány činné v trestním řízení korektně a aby byl náležitě zjištěn skutkový stav věci minimálně proto, že taková osoba je zastoupena nezávislým advokátem, který dohlédne na zákonnost trestního řízení a který navíc bude hájit (respektive by měl hájit) oprávněné zájmy obviněného.

Pokud se koná trestní řízení o trestném činu, za který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující pět let, pak musí mít obviněný obhájce, a to již v přípravném řízení. Důvod nutné obhajoby v uvedeném případě vzniká v okamžiku, kdy je dáno důvodné podezření, že obviněný spáchal takový trestný čin.

Jestliže je sdělováno obvinění pro trestný čin, jehož horní hranice převyšuje pět let, je důvod nutné obhajoby dán již od zahájení trestního stíhání. Pro důvod nutné obhajoby má podstatný význam i nová úprava projednávání pokračování v trestném činu, která je sice založena na tom, že příslušný orgán projednává pouze ty dílčí útoky, pro které bylo zahájeno trestní stíhání, nebo byla podána obžaloba, ale z hlediska právní kvalifikace skutku podle hmotného práva je třeba vždy řešit předběžnou otázku, zda pozdějším postupem nepřichází v úvahu použití přísnější kvalifikace, což má význam také pro nutnou obhajobu.²⁰

Podle ustanovení § 36 odst. 4 trestního řádu obviněný musí mít obhájce též v hlavním líčení konaném ve zjednodušeném řízení proti zadrženému a v řízení, v němž

²⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008. str. 272.

se rozhoduje o uložení nebo změně zabezpečovací detence nebo o uložení nebo změně ochranného léčení s výjimkou ochranného léčení protialkoholního.

Je poněkud zvláštní, že zákonodárce výslovně stanoví, že v případě rozhodování soudu o uložení nebo změně ochranného léčení protialkoholního není třeba nutná obhajoba. Nicméně důvod je zřejmý, a sice že jestliže soud ukládá ochranné léčení psychiatrické nebo sexuologické, je zřejmé, že duševní porucha u obviněného byla přítomna již v době spáchání trestného činu, tudíž je nezbytné zajistit, aby taková osoba byla relevantním způsobem zastoupena v tomto řízení, tedy právě prostřednictvím obhájce, ustanoveného *ex offio*.

Obviněný musí mít v případech uvedených v ustanovení § 36 trestního řádu obhájce od doby, kdy vznikl důvod nutné obhajoby. Je-li tento důvod dán již v době zahájení trestního stíhání, musí mít obviněný obhájce již od tohoto okamžiku. Pokud by v přípravném řízení byly provedeny úkony, které neměly povahu neodkladných a neopakovatelných úkonů, a obviněný neměl obhájce za situace, kdy šlo o případ nutné obhajoby, jde o závažnou procesní vadu, kterou lze napravit jen tím, že takový úkon bude proveden znovu.²¹

O významu přítomnosti nutné obhajoby v případech, kdy zákon výslovně stanoví, že obviněný musí mít obhájce, svědčí i to, že absence nutné obhajoby v případech, kdy je nezbytná, je jedním z důvodů pro podání mimořádného opravného prostředku v trestním řízení, a sice dovolání.

Podle ustanovení § 265b odst. 1 písm. c) trestního řádu totiž platí, že dovolání lze (mimo jiné) podat, pokud obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl.

Trestní řád výslovně stanoví, i v jakých případech musí obviněný mít obhájce ve vykonávacím řízení, přičemž je zřejmé, že v tomto směru se nejedná již o nutnou obhajobu obviněného, nýbrž o nutnou obhajobu odsouzeného pachatele trestného činu. Primární podmínkou pro přítomnost obhájce v rámci nutné obhajoby ve vykonávacím řízení je konání veřejného zasedání. Jestliže tedy soud rozhoduje ve vykonávacím řízení v neveřejném zasedání, pak zde není dán důvod nutné obhajoby ve smyslu ustanovení § 36a odst. 1 trestního řádu.

²¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 236.

Specifickým případem, kdy obviněný (odsouzený) musí mít obhájce obligatorně ze zákona, je řízení o stížnosti pro porušení zákona, řízení o dovolání a také řízení o návrhu na povolení obnovy řízení, přičemž trestní řád tyto případy ještě dále konkretizuje v ustanovení § 36a odst. 2 písm. a) až d).

I když se jedná o případy nutné obhajoby, není obviněný zbaven svého základního práva obhájce si dle vlastní vůle zvolit. Je ovšem věcí obviněného, kdy a koho z osob oprávněných poskytovat právní služby formou obhajoby v trestním řízení pověří a zda vůbec využije svého práva obhájce si zvolit. Odpovědnost za provedenou volbu nese on sám.²²

Jestliže si tedy obviněný v případech, kdy musí mít obhájce obligatorně již ze zákona, nezvolí (nevybere) sám, přičemž takto neučiní ani osoby k tomu oprávněné (příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, sourozenec, manžel či partner, případně druh nebo zúčastněná osoba), ustanoví *ex offio* obhájce stát (respektive příslušný soud).

Platí zásada, že zvolený obhájce má v zásadě přednost před obhájcem, který byl obviněnému ustanoven nebo obhájcem, který byl obviněnému zvolen jinou k tomu oprávněnou osobou.

Obhájce *ex offio* ustanovuje předseda senátu a v přípravném řízení soudce. Obdobně to platí pro zrušení ustanoveného obhájce, jestliže důvody nutné obhajoby pominou. Obhájce je obviněnému ustanovován písemným opatřením, proti kterému není přípustný opravný prostředek, stejným způsobem je rozhodováno o zrušení ustanovení nebo o zproštění obhajoby na žádost obhájce nebo obviněného. O zproštění obhajoby rozhoduje soud usnesením, proti němuž je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.²³

Nutná obhajoba je institutem, který je na jednu stranu logickým způsobem jak garantovat obviněnému, že mu bude poskytnut kompletní právní komfort bez ohledu na jeho majetkovou či sociální situaci s přihlédnutím k povaze trestného činu a k tomu, o jaký trestný čin jde, na straně druhé se ovšem jedná o velmi nákladný institut, jenž v konečném důsledku z podstatné části hradí daňoví poplatníci.

²² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 237.

²³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 240.

3 Výslech obviněného a jeho význam pro zjištění skutkového stavu věci

Trestní řád přímo stanoví, že všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny zjistit takový skutkový stav věci, o němž nebudou důvodné pochybnosti, přičemž platí, že skutkový stav věci se zjišťuje především dokazováním. To je možné vymezit jako zákonem stanovený postup orgánů činných v trestním řízení, který směřuje k poznání skutečností, relevantních pro rozhodnutí.

Trestní řád demonstrativním výčtem v ustanovení § 89 odst. 1 stanoví, co je třeba v trestním stíhání v nezbytném rozsahu zejména dokazovat²⁴-

- 1) zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin;
- 2) zda tento skutek spáchal obviněný, případně z jakých pohnutek;
- 3) podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu;
- 4) podstatné okolnosti k posouzení osobních poměrů pachatele;
- 5) podstatné okolnosti umožňující stanovení následku, výše škody způsobené trestným činem a bezdůvodného obohacení;
- 6) okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.

Předmětem dokazování v trestním řízení je skutek a okolnosti, týkajících se otázek, o kterých je třeba v souvislosti s daným skutkem v řízení rozhodnout. Rozmanitost konkrétních případů nedovoluje vypracovat obecně platný vzorec, které okolnosti či skutečnosti bude potřebné dokazovat, ale konkrétní rozsah dokazování bude odviset od konkrétních podmínek toho kterého případu. Předmět a rozsah dokazování v trestním řízení má ovšem své meze. Dokazovat je třeba jen okolnosti důležité pro trestní řízení.²⁵

²⁴ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád) ze dne 29. listopadu 1961, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 66, s. 513-576.

²⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. s. 627.

Trestní řád obsahuje celou řadu trestních instrumentů, prostřednictvím kterých je možné zjistit skutkový stav věci, zároveň ovšem trestní řád stanoví podmínky pro aplikaci těchto instrumentů.

Lze důvodně konstatovat, že specifické místo v rámci jednotlivých důkazních prostředků zaujímá výslech obviněného, neboť je to právě obviněný, kdo se měl dopustit protiprávního jednání (trestného činu), tudíž je to právě obviněný, kdo může podat (anebo nemusí, nechce-li) nejpřesnější informace a údaje o příslušném protiprávním jednání.

3.1 Trestní instrumenty a jejich aplikace pro zjištění skutkového stavu věci

Trestní řád v ustanovení § 89 odst. 2 demonstrativním výčtem stanoví jednotlivé důkazní prostředky – jedná se zejména o výpověď obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Vzhledem k tomu, že se jedná o výčet demonstrativní, lze kromě uvedených důkazních prostředků využít i dalších, jež ovšem trestní řád upravuje na jiném místě – jedná se zejména o konfrontaci, rekognici, vyšetřovací pokus, rekonstrukci či prověrku na místě.

Primárním důkazním prostředkem jsou výpovědi obviněného a svědků, přičemž orgány činné v trestním řízení tyto výpovědi realizují v různých formách a v různých podobách. Jedná se například o výslech podezřelého, obviněného, obžalovaného a odsouzeného, dále o výslech svědka nebo o výslech znalce.

Důkazy se dělí podle různých kritérií²⁶ -

- 1) podle vztahu k předmětu obvinění – na důkazy usvědčující, potvrzující obvinění a na důkazy ospravedlňující, vyvracející obvinění;
- 2) podle vztahu zdroje zprávy o důkazu k tomuto důkazu (skutečnosti) – na důkazy původní, neodvozené (například výpověď svědka, který událost sám viděl) a na důkazy odvozené, zprostředkované (například výpověď svědka, který o události slyšel, ale sám ji neviděl);
- 3) podle vztahu k dokazované skutečnosti – na důkazy přímé, umožňující přímý poznatek o dokazované skutečnosti (potvrzuje nebo vyvrací) a na důkazy nepřímé, umožňující nepřímý poznatek o dokazované skutečnosti.

²⁶ FRYŠTÁK, M. a kol. *Trestní právo procesní*. Ostrava: KEY Publishing, 2009. s. 71-72.

Určité limity této bakalářské práce nedovolují se zabývat jednotlivými trestními instrumenty podrobněji – vyjma institutu výslechu obviněného, jenž je předmětem zájmu této bakalářské práce a o kterém bude dále v rámci praktické části bakalářské práce ještě blíže pojednáno.

Nicméně v souvislosti s důkazními prostředky je vhodné ještě zmínit, že trestní řád sice stanoví, že za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, nicméně *de iure* jsou stanoveny v tomto směru určité výjimky, jež musejí orgány činné v trestním řízení bezvýhradně respektovat.

Jinými slovy řečeno trestní řád leckdy výslovně stanoví, že je zakázáno aplikovat některý z důkazních prostředků, případně že některý důkazní prostředek je zcela nepřipustný, a to za určitých konkrétních a zákonem přesně stanovených podmínek.

V tomto směru je možné poukázat na tyto případy²⁷-

- 1) získání důkazu nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení;
- 2) úkony učiněné vyloučenými osobami nemohou být podkladem pro rozhodnutí;
- 3) nelze použít získané informace při odposlechu komunikace mezi obviněným a jeho obhájcem;
- 4) provedení svědeckého výslechu přes zákaz výslechu nebo při respektování práva odepřít výpověď;
- 5) provedení výslechu osoby mladší patnácti let bez splnění podmínek;
- 6) záznamy o podaných vysvětleních nelze použít, nestanoví-li zákon jinak, jako důkazy v řízení před soudem, a to ani v podobě svědeckých výpovědí příslušníku policie k obsahu těchto záznamů;
- 7) není možné číst protokol o předchozí výpovědi obžalovaného, aniž by byly splněny podmínky stanovené v ustanovení § 207 odst. 2 trestního řádu;
- 8) bez splnění podmínek nelze číst protokol o výpovědi svědka či spoluobviněného, popřípadě znalecký posudek nebo protokol o výslechu znalce.

²⁷ FRYŠTÁK, M. a kol. *Trestní právo procesní*. Ostrava: KEY Publishing, 2009. s. 72.

3.2 Význam dokazování v trestním řízení a výpověď obviněného

Vzhledem k tomu, že dokazování představuje klíčovou a ve své podstatě vlastně i nezastupitelnou součást trestního řízení, je specifickou formou poznání výšece objektivní reality. Je odrazem mnohých základních zásad trestního řízení. Platí přitom, že jednotlivé orgány činné v trestním řízení mohou skutek poznat toliko tak, že ho rekonstruují, přičemž takto postupují právě prostřednictvím dokazování.

Předmětem trestního řízení je určitý skutek. Hlavním úkolem trestního řízení je zjistit, zda se tento skutek stal, zda je trestným činem a kdo je jeho pachatelem. Je třeba také zjistit okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání. Jde vždy o skutek, který se sběhl v blízké či vzdálené minulosti a který orgány činné v trestním řízení, jimž přísluší jej zjistit a o něm rozhodnout, samy nepozorovaly. Jinak by o něm nesměly konat řízení, byly by z vykonávání úkonů trestního řízení vyloučeny, poněvadž by tu byla pochybnost o jejich nepodjatosti.²⁸

Z hlediska zjištění skutkového stavu věci, jak byl skutek spáchán a kdo je pachatelem protiprávního jednání, je pak směrodatná právě ona rekonstrukce, neboť samotný výsledek dokazování rozhoduje o tom, jaké bude ve věci vydáno rozhodnutí – pachatel trestného činu může být nakonec zproštěn nebo naopak uznán vinným a může mu být uložen některý z trestů, jež dovoluje trestní zákoník za příslušný trestný čin uložit.

Při dokazování v trestním řízení se střetávají dva protikladné požadavky – jde o rozpor mezi zájmem společnosti na trestním stíhání pachatelů trestných činů na straně jedné a zájmem na integritě individuálních nebo celospolečenských hodnot přesahujících účel trestního stíhání na straně druhé. Mezi těmito krajními body dochází ke stálému napětí, střetu, ovlivňování. Sjednocující roli v otázce přípustných způsobů a postupů dokazování sehrává judikatura.²⁹

²⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 332.

²⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 333.

V rámci dokazování musejí orgány činné v trestním řízení respektovat nejen příslušné předpisy a normy vnitrostátní, ale rovněž musejí brát v potaz normy mezinárodní. Z hlediska dokazování v trestním řízení se jeví jako jeden z primárních pramenů mezinárodních standardů Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, zejména pak článek 6 této Úmluvy, zakotvující právo na spravedlivý proces.

V rámci práva na spravedlivý proces se pak lze setkat ještě s klíčovým požadavkem na takzvanou rovnost zbraní, znamenajícím, že každá ze stran v trestním procesu musí mít v zásadě stejnou možnost navrhnout a předkládat důkazy na podporu svých tvrzení nebo vyvrácení tvrzení protistrany. Kromě toho pak ještě právo na spravedlivý proces obsahuje zásadu, zakotvující právo obviněného na vydání rozhodnutí v přiměřené lhůtě.

Důkazním právem v objektivním smyslu je souhrn právních norem trestního práva procesního, které upravují postup při dokazování. S ním úzce souvisí teorie důkazů, která jako součást nauky trestního práva procesního zkoumá platné důkazní právo, hodnotí jeho výklad a aplikaci v praxi a na podkladě toho činí návrhy na zdokonalení právní úpravy dokazování i aplikační praxe.³⁰

Dokazování je tedy spolu s rozhodováním významnou procesní činností orgánů činných v trestním řízení, zároveň je ovšem tato procesní činnost poměrně úzce spojena s kriminalistikou jakožto forenzní disciplínou, která vypracovává postupy, vedoucí k odhalování, předcházení i samotnému vyšetřování trestné činnosti.

Jak trestní právo procesní, tak kriminalistika usilují o to, aby pozitivně ovlivnily postup orgánů činných v trestním řízení. Trestní řád tak činí metodou právní regulace se všemi přednostmi i nevýhodami, které z tohoto způsobu řízení společenských procesů vyplývají. Procesní normy upravují především takové metody odhalování a vyšetřování trestných činů, které obsahují kolizní prvek, protože zasahují do sféry občanských práv a svobod. Procesní normy stanoví spíše určité meze, v nichž se mají orgány činné v trestním řízení pohybovat, ale již méně určují pozitivní pravidla pro aktivní vyhledávání a shromažďování informací o trestném činu a jeho pachateli.³¹

³⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 754.

³¹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 8.

Typický příklad úzké provázanosti trestního práva procesního a kriminalistiky lze zaznamenat na významu výslechu obviněného v trestním řízení.

Obě vědní disciplíny (tedy trestní právo i kriminalistika) na jedné straně k tomuto institutu přistupují souladně stran významu, jaký mu přiřkládají, na straně druhé ovšem kriminalistika výslech obviněného analyzuje z pohledu orgánů činných v trestních řízení a zabývá se praktickými aspekty výslechu (jaká je taktika výslechu, jaké jsou stádia výslechu, apod.), zatímco (trestní) právo výslech obviněného sleduje spíše z hlediska toho, zda je výslech obviněného konformní se zákonem a jaké poznatky či skutečnosti z výslechu vyplývají z hlediska zjištění skutkového stavu věci.

Trestní řád problematiku výslechu obviněného zachycuje v ustanoveních § 90 až § 95, přičemž příslušný oddíl je označen jako „Výpověď obviněného“, což však zcela nekoresponduje s faktickým obsahem jednotlivých příslušných ustanovení trestního řádu.

Výpověď obviněného plní v trestním řízení dvojjedinou funkci, protože je jedním z důkazních prostředků a zároveň prostředkem jeho vlastní obhajoby. Z toho vyplývá i povaha výpovědi obviněného, která může mít stěžejní význam pro objasnění věci, neboť je to jeho jednání, které je předmětem trestního řízení a o němž může právě obviněný podat nejuplněnější a nejvěrnější informace, pokud skutečně tento skutek spáchal a jestliže se dozná. Na druhé straně se obviněného výsledek trestního řízení bezprostředně dotýká a tato zainteresovanost zpravidla ovlivňuje důkazní hodnotu výpovědi obviněného.³²

Z hlediska výpovědi obviněného je nezbytné zdůraznit, že je výsostným právem obviněného, jakým způsobem se bude hájit, jak bude vypovídat, k výpovědi nesmí být orgány činnými v trestním řízení nijak donucován, dokonce může uvádět i nepravdivé skutečnosti, aniž by to mělo vliv stran trestní odpovědnosti za křivou výpověď. Obviněný dokonce nemusí vůbec vypovídat.

Jestliže se obviněný dozná, pak to nezabavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti pečlivě přezkoumávat všechny okolnosti věci, neboť platí, že doznání obviněného nemůže být jediným důkazem ve věci (to ostatně platí i pro přestupkové řízení). Obviněný může být v řízení zcela pasivní, neboť je úkolem orgánů činných v trestním řízení, aby zjistily skutkový stav věci. Jakákoliv pasivita ve výpovědi obviněného i v jeho obhajobě mu nesmí být v žádném případě dána k tíži.

³² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 820.

Obviněný je ústřední postavou trestního řízení, protože je to on, proti němuž je toto řízení vedeno, má v něm postavení procesní strany a výsledku řízení v podobě případného odsouzení se bude muset podrobit. Proto trestní řád vyžaduje (kromě řízení proti uprchlému), aby obviněný byl před některými důležitými úkony nebo v jejich průběhu vyslechnut.³³

3.3 Výslech obviněného

Výslech obecně je rozšířenou metodou kriminalistiky, zároveň platí, že je-li výslech proveden v souladu se zákonem, lze z něj interpretovat závěry, mající zásadní vliv na skutkový stav věci. Výslech bývá často jediným instrumentem, jak získat důkazy a tím objasnit určitou událost (určité protiprávní jednání).

Z hlediska rozdílu mezi výslechem obviněného a jeho výpovědí lze důvodně konstatovat, že zatímco výslech obviněného je procesním postupem, výpověď obviněného je vlastním důkazním prostředkem. Výslechem se tedy opatřuje výpověď, kdy výpověď obviněného je výsledkem výslechu.

Z hlediska výslechu obviněného je nezbytné poukázat jednak na právní charakteristiku tohoto institutu (ustanovení § 91 a násl. trestního řádu) a jednak na kriminalistické aspekty tohoto institutu.

Výpovědí obviněného je pouze výpověď obviněného před některým orgánem činným v trestním řízení učiněná po zahájení trestního stíhání sdělením obvinění. Obecná pravidla pro provádění výslechu obviněného ve všech stádiích trestního řízení jsou upraveny v ustanoveních § 91-95 a přiměřeně se využívají i na výslech osoby zadržené, pokud proti ní ještě nebylo zahájeno trestní stíhání. V různých stádiích trestního řízení se navíc uplatňují doplňující pravidla, která jsou v souladu s odpovídající procesní situací.³⁴

Trestní řád stanoví konkrétní pravidla a postupy stran výslechu obviněného. Podle ustanovení § 91 odst. 1 *in principio* trestního řádu před prvním výslechem je třeba zjistit totožnost obviněného, dotázat se jej na jeho rodinné, majetkové a výtěžkové poměry a předchozí tresty, objasnit mu podstatu sděleného obvinění a poučit jej o jeho právech.

O výslechu obviněného se sepisuje protokol, jestliže je obviněných více, pak platí, že musejí být vyslýcháni odděleně. Takzvaný oddělený výslech je směrodatný zejména

³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 820.

³⁴ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 164.

v přípravném řízení, kdy je nezbytné, aby výpovědi jednotlivých spoluobviněných nebyly vzájemně ovlivněny. Nacházejí-li se spoluobvinění ve vazbě, je nezbytné přijmout taková opatření, aby nebyli ve vzájemném kontaktu a nemohli se tak domluvit na výpovědi.

Výpověď obviněného je ústním procesním úkonem. Obviněný proto nemůže jako svoji výpověď předložit předem sepsaný text a posléze na jeho znění odkázat, nemůže přečíst celou svou výpověď, nemůže před orgánem činným v trestním řízení nahradit svou výpověď tím, že ji jen sepíše. Trestní řád však připouští, aby obviněnému bylo dovoleno, dříve než dá odpověď, nahlédnout do písemných poznámek, jež musí vyslychajícím, požádá-li o to, předložit k nahlédnutí. Na nahlédnutí do poznámek ovšem obviněný nemá nárok.³⁵

Trestní řád stanoví, jak má vypadat průběh výslechu. Ten se totiž skládá jednak z části monologické a jednak z části dialogické. V části monologické v souladu s ustanovení § 92 odst. 2 trestního řádu obviněný souvisle a bez kladení otázek vypovídá o věci, přičemž přerušen může být toliko tehdy, odbíhá-li od předmětu výslechu. Část dialogická (ustanovení § 92 odst. 3 trestního řádu) je spojena s aktivním pokládáním otázek obviněnému za účelem doplnění výpovědi nebo odstranění případných rozporů ve výpovědi.

V zásadě platí pokládat obviněnému sugestivní a kapciózní otázky. Zatímco kapciózní otázky jsou formulovány záměrně tak, aby obsahovaly klamavé nebo nepravdivé okolnosti s cílem, aby obviněný odpověděl proti své vůli tak, jak by jinak neučinil, otázky sugestivní v sobě naznačují, jak má obviněný na otázku odpovědět. Sugestivní i kapciózní otázky vždy zkreslují pravdivost výpovědi obviněného, jsou proto zakázané a nesmějí se používat ani v trestním řízení, ani například v řízení přestupkovém.

Výslech obviněného musí být vyslychajícím orgánem dostatečně organizačně a obsahově připraven a veden tak, aby se jím respektovaly požadavky trestního řádu i kriminalistické zásady. Má být prováděn klidným, rozvážným a cílevědomým způsobem a správně takticky veden. Jediným smyslem výslechu nesmí být získání doznání obviněného, i když zaměření výslechu musí rovněž směřovat k co nejúplnějšímu zjištění skutkového stavu.³⁶

³⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 368-369.

³⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 833.

Jak již bylo uvedeno, k výslechu obviněného je nezbytné přistupovat nejen z hlediska právního (tedy z hlediska trestního práva procesního), ale rovněž z hlediska kriminalistického. Platí přitom, že samotný proces získávání výpovědi prostřednictvím výslechu je v kriminalistické činnosti regulován právem, a to z důvodu nutnosti respektovat základní lidská práva a svobody.

Metodou získávání výpovědi (vysvětlení) v kriminalistické praktické činnosti je výslech, který můžeme definovat jako metodu kriminalistické praktické činnosti, kterou se z důvodů uvedených v zákoně získávají formou výpovědi (vysvětlení) kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslýchaných osob, za přísného respektování a dodržení práv i povinností daných zákonem vyslýchanému i vyslýchajícimu.³⁷

Z hlediska kriminalistického přístupu k výslechu obecně platí, že výslech je především kriminalistickou metodou. Jeho smyslem či cílem není ani tak doznání obviněného nebo jeho usvědčení, jako spíše získání úplného a konkrétního vysvětlení či výpovědi pro další potřebu orgánů činných v trestním řízení.

Cíle výslechu jsou determinované objasňováním konkrétní kriminalisticky významné události. Ve všeobecnosti je však možné tvrdit, že cílem každého výslechu je získání úplných a věrohodných informací o skutkových okolnostech objasňované události, což následně vede ke zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Pojmovými znaky výslechu jsou -

- 1) získávání kriminalisticky a právně relevantních informací z paměťových stop, uložených ve vědomí člověka;
- 2) způsob vydělování informace z paměťových stop (reprodukcí vnímaného);
- 3) zákonem stanovený rámec výslechu – důvody výslechu, postavení komunikujících, práva a povinnosti vyslýchajícího a vyslýchaného dané zákonem, hrozba v zákoně uvedenou sankcí za podání nepravdivých skutečností nebo zamlčení důležitých skutečností, pokud zákon nestanoví jinak.³⁸

³⁷ KONRÁD, Z., NĚMEC, M., NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie, 2008. s. 7.

³⁸ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 102.

3.4 Taktika výslechu obviněného

Standardně kriminalistika výslech obviněného člení na tři primární stádia, a sice na stádium úvodní, dále na monolog a konečně na dialog. V tomto směru lze konstatovat, že kriminalistika se shoduje s postupem upraveným v trestním řádu, jenž rovněž ve výslechu obviněného rozlišuje část monologickou (ustanovení § 92 odst. 2 trestního řádu) a část dialogickou (ustanovení § 92 odst. 3 trestního řádu).

Úvodní stádium výslechu kromě splnění procesních formalit či náležitostí výslechu (ověření totožnosti vyslychané osoby, poučení o právech a povinnostech, seznámení s předmětem výslechu) umožňuje vyslychajícímu zejména³⁹-

- 1) dotvořit úsudek o osobě a osobnosti vyslychaného;
- 2) zjistit postoj vyslychané osoby k předmětu věci;
- 3) zjistit postoj vyslychaného k samotnému faktu výslechu;
- 4) doplnit informace o vztazích mezi vyslychaným a dalšími zainteresovanými osobami;
- 5) adaptovat se na podmínky nezvyklého výslechového prostředí (například nemocnice);
- 6) formovat psychologický kontakt mezi vyslychajícím a vyslychaným.

Je zřejmé, že zásadním předpokladem pro relevantní vedení výslechu a zjištění relevantních skutečností, jež se budou vztahovat ke spáchanému trestnému činu, je zformování psychologického kontaktu mezi obviněným a vyslychajícím. Kriminalistika v této souvislosti čerpá poznatky z psychologie, přičemž platí, že podaří-li se navodit takové klima v rámci výslechu obviněného, kdy obviněný má interní potřebu vypovídat pravdivě a nic nezamlčovat, pak je výslech obviněného významným instrumentem ke zjištění skutkového stavu věci.

Pokud ovšem obviněný odmítá vypovídat a nechce s vyslychajícím za žádnou cenu jakkoliv kooperovat, pak dochází ke střetu a konfliktu mezi obviněným a vyslychajícím, tudíž navození pozitivního klimatu v rámci výslechu je prakticky nemožné.

³⁹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 330-331.

Hlavní smysl využívání psychologických poznatků při výslechu spatřujeme v porozumění psychickým jevům, které se odehrávají ve vědomí účastníků výslechové interakce a determinují jejich chování a reakce. Na výslech ve forenzní psychologii lze obdobně jako v trestním právu a kriminalistice nahlížet jako na -

- 1) aktuálně probíhající interakci vyslychajícího s vyslychaným ve specifických podmínkách výslechové situace;
- 2) intrapsychický proces utváření výpovědi, která je produktem této interakce.⁴⁰

V rámci **monologické části** výslechu obviněného, jež bývá označovaná i jako stádium souvislého líčení, obviněný spontánně vypovídá k předmětné věci. Smyslem této části výslechu obviněného je, aby obviněný skutečně spontánně uvedl veškeré skutečnosti a okolnosti k dané věci. Jestliže je vyslychaná osoba v postavení obviněného, pak je v této části výslechu umožněno obviněnému, aby se vyjádřil ke sdělenému obvinění a ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu a k důkazům o nich.

Ve stádiu souvislého líčení je nanejvýš vhodné nepřerušovat spontánní výpověď obviněného, pokud je skutečně spontánní a pokud je zřejmé, že obviněný chce vypovídat a chce s vyslychajícím kooperovat. Jestliže ovšem obviněný takzvaně začne odbočovat od předmětu výslechu, tedy začne vypovídat o skutečnostech zjevně nesouvisejících s předmětem výslechu, pak je nezbytné do jeho spontánní výpovědi vstoupit a korigovat ji vhodnými otázkami.

V monologickém stádiu výslechu má zásadní význam taktický postup analýza výpovědi v průběhu výslechu, která umožňuje vyslychajícímu zejména⁴¹ -

- 1) zjistit a podchytit rozpory ve výpovědi;
- 2) zjistit a podchytit rozpory mezi výpovědí a dosud shromážděnými důkazy a informacemi nedůkazního charakteru;
- 3) zjistit neúplnost výpovědi;
- 4) zjistit a podchytit informace uváděné vyslychaným, které mu nemohly nebo neměly být známé;

⁴⁰ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003. s. 21.

⁴¹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 332.

- 5) učinit závěr, že vyslýchaný chce podat objektivní výpověď;
- 6) učinit závěr, že vyslýchaný nechce podat objektivní výpověď;
- 7) zvolit adekvátní taktické postupy pro další studium výsledku za účelem získání úplné a věrohodné výpovědi.

Dialogické stádium jakožto stádium otázek a odpovědí je zahájeno okamžikem kladení otázek (nikoliv však otázek sugestivních a kapciózních) a získáváním informací z nich. Dialogické stádium doplňuje vhodným způsobem monologickou část, neboť spontánnost výpovědi obviněného je doplněna a upřesněna na základě odpovědí obviněného na otázky vyslychajícího.

Podle druhu výslechové situace se uplatňují buď taktické postupy napomáhající překonání subjektivních nedostatků reprodukce a chybných vzpomínek, nebo psychologické působení na lživě vypovídající osobu. Ve stadiu otázek a odpovědí vystupuje do popředí zvláště výrazně aktivní úloha vyslychajícího, který se kladením otázek, jakož i předkládáním důkazů účastní na formování výpovědi vyslychaného. Pokud je výslech aplikován ve formě procesního úkonu, je třeba otázky i odpovědi zaznamenat v protokolu.⁴²

Z hlediska taktiky výslechu a stádií výslechu je nezbytné poukázat na zásadní skutečnost, a sice že odborná kriminalistická literatura zabývající se oběma kriminalistickými instituty nepřistupuje k těmto vůbec identicky.

Zatímco je totiž možné na jednu stranu taktikou výslechu obviněného rozumět primární taktické postupy výslechu a jednotlivými stádii pak členění výslechu na jeho úvodní část, monologickou část a část dialogickou, jiné kriminalistické přístupy zase rozumějí taktikou výslechu obviněného právě jednotlivá stadia výslechu (úvodní část, monologická část a dialogická část) a stádii výslechu pak jeho rozčlenění na analytickou a na syntetickou část. A taktickými aspekty je pak možné rozumět primární taktické postupy. Právě zmíněné druhé přístupy odborné literatury k dané problematice jsou autorovi této bakalářské práce bližší a takto k nim přistupuje i v rámci této bakalářské práce.

⁴² MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 332.

3.5 Stádia výslechu obviněného

Stádia výslechu obviněného je možné rozčlenit na přípravu výslechu a dále na samotnou realizaci výslechu, která se dále člení na část úvodní, monologickou a dialogickou, přičemž samotná realizace výslechu bývá již označována i jako taktika výslechu obviněného (viz. výše).

V tomto směru je nezbytné proto ještě poukázat právě na přípravu výslechu, což lze definovat jako jakoukoliv činnost, která prováděna za účelem určení formy výslechu, zajištění možností realizace výslechu a v neposlední řadě za účelem formulace způsobu realizace jak obsahových, tak taktických záměrů výslechu. Samotný proces přípravy výslechu obviněného je pak možné rozdělit na část analytickou a na část syntetickou.

V odborné literatuře je možné se setkat i s přístupy stran přípravy výslechu v tom směru, že analytická a syntetická fáze přípravy výslechu obviněného tvoří takzvanou obsahovou přípravu výslechu a vedle ní je pak nezbytné ještě realizovat takzvanou organizačně-materiální přípravu výslechu.

Cílem **obsahové přípravy výslechu** je požadavek, aby vyslýchající dokonale zjistil všechny doposud neobjasněné okolnosti události, které jsou známé vyslýchanému a současně informace, které jsou bezpečně známé. Musí mít proto prostudované všechny dostupné materiály a už známé informace o objasňované události i k osobnosti vyslýchaného. Analýza dostupných informací se odrazí i v kvalitě zpracovaných souborech otázek a v konečném důsledku ve zpracování plánu výslechu.⁴³

Organizačně-materiální příprava výslechu naproti tomu zahrnuje především volbu správného a vhodného výslechového prostředí, dále vytýčení okruhu konkrétních přítomných osob při výslechu obviněného, volbu relevantních technických prostředků tak, aby bylo možné realizovat výslech obviněného bez jakýchkoliv technických komplikací, a v neposlední řadě je pak nezbytné zajistit i organizační zajištění výslechu obviněného.

Analytická fáze přípravy výslechu obviněného zpravidla zahrnuje jednak analýzu znalostí, schopností a psychického stavu obviněného, jednak analýzu dosud shromážděných materiálů a jednak analýzu osobnosti vyslýchaného (obviněného). Primárním smyslem této fáze přípravy výslechu obviněného je pak nutnost ujasnit si

⁴³ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 108.

okruh všech okolností příslušné (objasňované) události či protiprávního jednání a dále vytýčení okolností, jež se mají právě výsledkem obviněného nějakým způsobem objasnit.

Analyzovaný materiál se dělí nejčastěji na materiál důkazní a pomocný. Analýza důkazního a pomocného materiálu probíhá současně s analýzou osoby a osobnosti vyslychané osoby. Cílem analýzy osoby a osobnosti je získání poznatků pro reálné předvídání chování vyslychaného v průběhu výslechu a následné odvození taktických postupů, kterými je možné vyslychaného pozitivně ovlivnit v zájmu získání co možná nejúplnější a nejhodnověrnější výpovědi.⁴⁴

Jakýmsi vrcholem přípravy výslechu je pak **syntetická část**, neboť v jejím rámci vyslychající na základě informací a poznatků z analytické části přípravy výslechu obviněného generuje relevantní podmínky stran realizace výslechu a přitom rovněž modeluje zřejmý (očekávaný či pravděpodobný) průběh výslechu.

Syntetická fáze se rozděluje na obecnou a zvláštní část. V obecné části syntetické přípravy výslechu se rozhoduje zejména o⁴⁵-

- 1) formě výslechu podle procesního postavení vyslychané osoby;
- 2) určení předmětu a cíle výslechu;
- 3) zařazení výslechu do procesu vyšetřování trestného činu;
- 4) určení místa a času výslechu;
- 5) způsobu zajištění přítomnosti vyslychané osoby;
- 6) volbě předpokládaných taktických postupů vedení výslechu;
- 7) určení prostředků dokumentace výpovědi a jejich použití.

Naproti tomu zvláštní část syntetické přípravy výslechu obviněného je typická tím, že v jejím rámci se připravuje samotný plán výslechu. Bez ohledu na to, jakou konkrétní formu plán výslechu má, je především při předpokládaném delší dobu trvajícím výslechu obviněného nezbytnou pomůckou vyslychající osoby.

Nicméně obecně platí, že plán výslechu je vždy determinován tím, jak je složitý konkrétní případ, jaké jsou schopnosti obviněného a jaké jsou jeho zkušenosti s páčáním

⁴⁴ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 108, 109.

⁴⁵ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 329-330.

trestné činnosti (jestliže totiž má být vyslýchán obviněný, který má již bohaté zkušenosti s pácháním trestné činnosti, může být výslech takové osoby komplikovanější) a v neposlední řadě i s tím, jakými zkušenostmi a schopnostmi disponuje vyslýchající (jinak bude k výslechu obviněného přistupovat nováček a jinak zkušený kriminalista).

3.6 Taktické aspekty výslechu obviněného

Taktikou výslechu rozumíme systém aplikovaných nejefektivnějších taktických postupů pro řešení obecné úlohy výslechu, za kterou považujeme získání pravdivé a úplné výpovědi. Za základní taktické postupy výslechu lze považovat⁴⁶ -

- 1) formování psychologického kontaktu – uplatňuje se ve všech stádiích výslechu i při řešení problémových a konfliktních výslechových situací;
- 2) analýza výpovědi v průběhu výslechu – uplatňuje se ve všech stádiích výslechu i při řešení problémových a konfliktních výslechových situací;
- 3) pomoc vyslýchánému k překonání zdánlivě zapomenutého a subjektivních nedostatků reprodukce – uplatňuje se zejména ve stádiu dialogu a při řešení problémových výslechových situací;
- 4) psychologické působení na lživě vypovídajícího za účelem získání pravdivé výpovědi – uplatňuje se ve stádiu dialogu a při řešení konfliktních výslechových situací.

Zatímco první dva taktické aspekty výslechu obviněného lze označit jako obligatorní, neboť se využívají v průběhu každého výslechu, zbývající dva taktické postupy mají fakultativní povahu, neboť se aplikují jen tehdy, pokud je to nezbytné. Zároveň ovšem platí, že jednotlivé taktické postupy ve výslechu obviněného se aplikují výjimečně izolovaně, častější je jejich vzájemná kombinace.

Je rovněž nezbytné rozlišovat taktické postupy výslechu obviněného podle toho, zda chce obviněný vypovídat pravdu a nic nezamlčovat, kdy jeho výpověď je relativně úplná, dále výpověď obviněného, který sice chce vypovídat pravdivě, nicméně v jeho výpovědi absentují některé důležité skutečnosti, a konečně situace, kdy obviněný nevypovídá pravdivě.

⁴⁶ KONRÁD, Z., NĚMEC, M., NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie, 2008. s. 11.

Zatímco první situace je relativně nejjednodušší, druhá je již problematická a vyžaduje kooperaci mezi obviněným a vyslychající osobou tak, aby nakonec výslech obviněného směřoval k požadovanému cíli, tedy k objektivnímu zjištění skutkového stavu věci. Poslední třetí situace je již situací konfliktní, kdy je typický střet zájmů obviněného a vyslychající osoby.

K psychologickému působení na lživě vypovídajícího se využívají zejména následující dílčí taktické postupy⁴⁷-

- 1) odhalení, objasnění a odstranění příčin motivujících lživou výpověď;
- 2) stimulování kladných vlastností vyslychaného;
- 3) využití emocionálního napětí vyslychaného;
- 4) využití vnitřních rozporů výpovědi a rozporů mezi výpovědí a jinými důkazy;
- 5) využití reflexních úvah lživě vypovídajícího.

Je zřejmé, že mezi obviněným a vyslychajícím vznikají v rámci výslechu určité vztahy, jež se následně promítají v jednotlivých složkách sociálního styku, čímž ovlivňují interpersonální percepci, interakci i komunikaci. Ony vztahy jsou zároveň jakýmsi psychologickým základem a tím i faktickým projevem postojů, jež obviněný a vyslychající vůči sobě zaujímají během výslechu.

Každý výslech je specifický a především každý výslech je ojedinělý, neboť výslechy se od sebe odlišují jak osobou obviněného, tak spáchaným trestným činem, způsobem jeho spáchání i okolnostmi a v neposlední řadě jsou různorodé i motivy obviněného.

Navíc každý výslech trvá různou dobu, tudíž čím delší výslech obviněného, tím se otevírá i větší prostor pro vytvoření či projevy vztahů mezi obviněným a vyslychajícím. Výslech je pak dotvářen i tím, jaké taktické postupy vyslychající osoba vůči obviněnému aplikuje.

Jestliže řada faktorů přítomných ve výslechové interakci je *a priori* daná a tudíž minimálně ovlivnitelná (například skutek, který se stal a je předmětem šetření, z něho se odvíjející procesní postavení vyslychaného, jeho práva a povinnosti, podmínky, které

⁴⁷ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 334.

musí být při výslechu respektovány, ale i osobnostní zvláštnosti), pak psychologický kontakt mezi vyslychaným a vyslychajícím, odrážející se v kvalitě vztahů mezi nimi v situaci „tady a teď“, je klíčovým psychologickým nástrojem vyslychajícího k regulaci výslechové interakce a k získání objektivního obrazu o šetřeném skutku.⁴⁸

Kriminalistika v rámci výslechu obviněného používá kromě kriminalistických prostředků a taktických postupů rovněž psychologické prvky, neboť lze důvodně konstatovat, že primárním předpokladem pro efektivní využití kriminalistických taktických postupů ve výslechu obviněného je schopnost vyslychajícího osvojit si poznatky stran prožívání a chování vyslychané osoby.

Je to tedy právě znalost psychologických metod a postupů, jež umožňují vyslychajícímu porozumět osobnosti obviněného, jeho postojům a projevům. Nestačí ovšem pouhá schopnost vyslychajícího správně poznat obviněného, důležitá je rovněž následná správná interpretace jednotlivých projevů a postojů obviněného ve vztahu k jeho výpovědi a k protiprávnímu jednání, kterého se dopustil.

Psychologické metody lze třídit podle různých hledisek. Podle účelu použití ve výslechové praxi rozlišujeme⁴⁹-

- 1) metody a postupy „diagnostické“ – zaměřené k poznávání osobnosti vyslychaného, jeho prožívání, chování, postojů. Psychologicky relevantní informace vyslychající zpracovává, hodnotí, interpretuje, vytváří z nich informace druhého řádu, obohacené o vlastní individuální zkušenosti;
- 2) metody a postupy „intervenční“ – využívané k ovlivnění chování, jednání, postojů účastníků výslechové interakce. Patří sem metody ovlivňování a přesvědčování.

3.7 Aktuální soudní judikatura vztahující se k výslechu obviněného

Lze důvodně konstatovat, že existuje značné množství soudní judikatury, jež se vztahuje k výslechu obviněného.

Nejedná se přitom pouze o rozsudky Nejvyššího soudu České republiky, který mimo jiné rozhoduje o mimořádných opravných prostředcích v trestním řízení, tudíž jeho

⁴⁸ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003. s. 23.

⁴⁹ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003. s. 62.

rozhodovací činnost je primárním předpokladem pro vznik judikátů, ale i o rozhodnutí Ústavního soudu České republiky, který naopak jako garant ústavnosti často rozhoduje o problematice práva na spravedlivý proces, který je úzce spojen právě s problematikou dokazování a výsledkem a výpovědí obviněného.

Vzhledem k tomu, že není možné v zásadě postihnout všechny relevantní soudní judikáty vztahující se k výsledku obviněného a s ohledem na téma a typ této práce by to bylo i zřejmě nadbytečné, považuji za nezbytné zmínit alespoň některé z nich.

Jak například konstatoval Nejvyšší soud České republiky ve svém usnesení⁵⁰ ze dne 25. 1. 2012, pokud se obviněný kdykoli v průběhu trestního stíhání rozhodne k věci vypovídat, nelze jej tohoto práva zbavit s poukazem na skutečnost, že v předcházejícím stadiu tohoto řízení výpověď odepřel, anebo má-li soud za to, že výslech obviněného by byl nadbytečný vzhledem k tomu, že ostatní důkazy k závěru o jeho vině postačují.

Z hlediska výsledku obviněného a jeho výpovědi v trestním řízení je významné respektování zásady či principu, že nikdo není povinen obviňovat sám sebe. Česká republika není v tomto směru žádnou výjimkou a uvedenou zásadu upravuje v Listině základních práv a svobod v článku 40 odst. 4.

Jak v této souvislosti konstatoval Ústavní soud České republiky⁵¹, toto pravidlo, umožňující obviněnému neusvědčovat svou výpovědí sám sebe, bylo do českého ústavního pořádku, podobně jako do ústavních předpisů mnoha vyspělých demokratických států, zavedeno po vzoru Pátého dodatku americké ústavy z roku 1791, a je pokládáno za součást tzv. *Bill of Rights*. Doslovný text tohoto ustanovení byl původně interpretován v úzkém slova smyslu tak, že zákaz donucení se vztahuje pouze k výsledku obviněného nebo k jiné slovní komunikaci s obviněným. Teprve v dalším vývoji judikatury v USA a v evropských zemích došlo k rozšíření interpretace tohoto ustanovení tak, že obviněný nesmí být donucován nejen k výpovědi, ale ani k jinému aktivnímu jednání, jímž by přispíval k obstarání důkazů proti sobě.

Stran práva obviněného na obhajobu a s ohledem na vztah tohoto práva k institutu nutné obrany platí, že nelze provést výslech obviněného bez přítomnosti obhájce bezprostředně po sděleném obvinění, neboť by se jednalo o porušení práva na obhajobu.

⁵⁰ USNESENÍ NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 3 Tdo 87/2012, [online] 2010 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <<http://www.nsoud.cz/>>.

⁵¹ NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 09. 10. 2007, sp. zn. I. ÚS 677/03, [online] 2006 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

Ústavní soud především konstatuje, že přípravné řízení trpělo většinou vad, které stěžovatel v ústavní stížnosti namítá a které ve svých důsledcích, zejména pokud jde o provádění výslechů bezprostředně po sdělení obvinění bez přítomnosti obhájců, omezily řádný a efektivní výkon práva stěžovatele na obhajobu, čímž v této fázi řízení došlo k porušení č. 1. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy, ve smyslu kterých mezi minimální práva každého, kdo je obviněn z trestného činu, patří také právo mít přiměřený čas a možnost k přípravě obhajoby a obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru.⁵²

Z hlediska zásady zákazu sebeobviňování na jedné straně a povinností obviněného strpět rekognici lze konstatovat, že i touto problematikou se v minulosti již několikrát zabýval ve svých rozhodnutích Ústavní soud České republiky. Navíc pro rekognici obecně platí ustanovení trestního řádu o výpovědi obviněného a svědka, zákonnost rekognice tedy vychází z trestního řádu.

Problematiku rekognice je třeba zkoumat nejen z hlediska zákazu donucení k sebeobviňování, ale i z hlediska dalších ústavně garantovaných práv. Pokud by rekognice byla prováděna nešetrně, mohla by za jistých podmínek zasahovat do osobní cti a lidské integrity zúčastněných osob. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi musí vycházet z principu proporcionality mezi jednotlivými hodnotami a právy chráněnými ústavním pořádkem. Rekognici lze považovat za velmi efektivní důkazní prostředek a tedy institut umožňující dosažení veřejného statku (dobra) spočívajícího v náležitém objasnění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů.⁵³

⁵² NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 15. 5. 1997, sp. zn. IV. ÚS 153/96, [online] 2006 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

⁵³ NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06, [online] 2006 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

4 Dokumentace výsledku

V dokumentaci o výsledku je potřeba objektivně zachytit vše, co vyslýchaný k předmětu výsledku vypovídal. Výslech musí být zpravidla zadokumentován písemně a to v podobě protokolu podle § 55 odst. 1 trestního řádu, který musí obsahovat tyto náležitosti⁵⁴-

- 1) Pojmenování orgánu, který výslech vykonává;
- 2) místo a čas výsledku (u obviněného doba, kdy výslech začal);
- 3) předmět výsledku;
- 4) poučení vyslýchajícího;
- 5) přesné označení vyslýchaného;
- 6) označení všech přítomných osob;
- 7) zaznamenávat celý průběh a okolnosti výsledku, jakoukoliv přestávku nebo přerušování výsledku zaznamenat (např. nevolnost, WC, atd.) s uvedením času takové události a po provedené přestávce je nutné vyslýchanou osobu znovu poučit;
- 8) přesné znění a formulování otázek a odpovědí;
- 9) protokolovat slovo od slova, tzn. jakékoliv použité výrazy vyslýchaného nestylizovat a neupravovat;
- 10) podpisové doložky.

Protokol nesmí obsahovat názory, domněnky nebo úvahy vyslýchaného. Z informací zaznamenaných do protokolu musí být patrné, z jakého pramene má vyslýchaný znalost o dané skutečnosti, zejména, zda danou skutečnost vnímal sám nebo se o ní dozvěděl z jiného zdroje. Při protokolování musí vyslýchající respektovat i osobnostní stránku obviněného, kdy je potřeba přihlížet k mentální úrovni jeho věku

⁵⁴ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád) ze dne 29. listopadu 1961, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 66, s. 513-576.

a znalostem obviněné osoby. Nemůže tak používat pojmů, kterým nemusí obviněný rozumět.

K zabezpečení objektivitu protokolu o výsledku obviněného musí být buď sepsán zapisovatelem a na konci předložen obviněnému k přečtení nebo přečten v přítomnosti nezúčastněné osoby. Má-li obviněný proti obsahu protokolu připomínky nebo námitky, je třeba je projednat v přítomnosti nezúčastněné osoby a výsledek projednání pojmout do protokolu.⁵⁵

Sepisování protokolu může být provedeno několika způsoby -

- 1) Protokol se sepíše přímo, kdy vyslychající při výsledku zaznamenává do protokolu slovo od slova;
- 2) Protokol se sepíše po skončení ústního výsledku najednou, (v tomto případě je dobré si dělat v průběhu výsledku písemné poznámky);
- 3) Protokol se zapisuje po částech, kdy po určitém čase zadokumentujeme ucelenou část výsledku;
- 4) Bezprostředním vyhotovením doslovného přepisu magnetofonového záznamu nebo videozáznamu na protokol o výsledku.

Jaký způsob si při sepisování protokolu vyslychající zvolí, by mělo vycházet ze závažnosti a délky výsledku, ale především i z jeho zkušeností. U trestných činů proti životu a zdraví by měla být výpověď obviněného zaprotokolována natolik podrobně, aby v budoucnu bylo možné prověřit okolnosti, na něž se obviněný odvolává. V řadě případů může být protokol o výsledku obviněného usvědčujícím prostředkem k jeho lživé výpovědi.

U různých případů výsledku, například u osob nemocných, umírajících a podobně, se většinou používají dokumentační prostředky, jako jsou zvukové záznamové zařízení, obrazové záznamové zařízení nebo jiné vhodné prostředky s daným typem média, na který bude záznam pořízen.

Byl-li o úkonu pořízen vedle protokolu i zvukový nebo obrazový záznam, poznamená se tato okolnost v protokolu sepsaném o úkonu, v němž se vedle údajů o čase,

⁵⁵ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RUŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J. *Přípravné řízení trestný*. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2003 s. 383.

místě a způsobu jeho provedení uvede též údaj o použitém prostředku. Technický nosič záznamu se připojí ke spisu nebo se ve spise uvede, kde je uložen.⁵⁶

Technický nosič informací – kompaktní disk (CD-ROM), DVD (DVD-ROM), disketu, videokazetu či audiokazetu se záznamem, popř. jiný obdobný nosič, je třeba označit spisovou značkou, jménem vyslychaného, dobou výslechu, příp. dalšími potřebnými údaji a uložit ke spisu, popř. spolehlivě jej uschovat a ve spise poznamenat, kde je uložen. Tyto prostředky slouží k dokumentaci průběhu úkonu, proto by neměly být žádným způsobem upravovány, např. zkracovány, stříhány, doplňovány doprovodným textem apod., neboť to může snižovat jejich důkazní hodnotu a může to být předmětem pozdějších námitek stran.⁵⁷

Je-li výslech zachycen jen na magnetofonový záznam nebo videozáznam, vyhotoví se bezprostředně po úkonu doslovný přepis záznamu na protokol o výslechu. V protokolu výslechu se poznamená, kde je záznam uložen. Záznam se uchová nejméně po dobu jednoho roku od právní moci rozhodnutí ve věci.⁵⁸

⁵⁶ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád) ze dne 29. listopadu 1961, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 66, s. 513-576.

⁵⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání, Praha: C. H. Beck 2008, s. 394.

⁵⁸ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RUŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2003 s. 383.

Závěr

Předmětem této bakalářské práce byl výslech obviněného. Cílem práce pak bylo především zjistit, zda současná právní úprava výslechu obviněného je relevantní k dosažení smyslu a účelu trestního řízení, anebo zda je nezbytné posílit postavení státních institucí za účelem efektivnějšího dosažení spravedlnosti prostřednictvím výslechu obviněného jakožto primárního důkazního institutu trestního práva.

Lze důvodně konstatovat, že institut výslechu obviněného jakožto procesního postupu, kterým se opatřuje výpověď obviněného, není předmětem zájmu pouze právní vědy, ale intenzivně se jím zabývá rovněž kriminalistika a forenzní psychologie. Institut výslechu obviněného je tedy jedním z primárních instrumentů orgánů činných v trestním řízení k osvětlení skutkového stavu věci, vždy ovšem záleží na obviněném, jak se k výslechu postaví.

Zatímco trestní řád stanoví procesní postup výslechu obviněného a způsob protokolace výpovědi obviněného, kriminalistika se spolu s psychologií věnuje spíše taktickým aspektům výslechu, tomu, jak mohou vztahy mezi obviněným a vyslychajícím přispět či naopak nepřispět k relevantnímu výslechu obviněného.

Kromě toho se kriminalistika, vycházející přitom z trestního řádu, zabývá intenzivně jednotlivými stádii výslechu a tím, jak přistupovat k obviněnému při jeho výslechu, pokud chce vypovídat pravdivě nebo pokud naopak při výslechu hrozí konflikt či střet mezi obviněným a vyslychajícím.

Je možné konstatovat, že stávající právní úprava výslechu obviněného je dostatečná k zajištění smyslu a účelu trestního řízení. Postavení orgánů činných v trestním řízení vždy bude v zásadě zcela odlišné od postavení obviněného při jeho výslechu, a to v tom směru, že proti obviněnému stojí zkušený státní aparát, mající za úkol zjistit skutkový stav věci a okolnosti daného případu. Zároveň ovšem musí všechny orgány činné v trestním řízení plně respektovat zákon a základní práva obviněného, jejich postup tak musí být zcela konformní s právními předpisy.

Vzhledem k tomu, že obviněný nemůže být jakkoli nucen k výpovědi a k doznání, kdy navíc doznání obviněného by nemělo být jediným důkazem stran spáchaného trestného činu, bylo by zřejmě nadbytečné *de lege ferenda* posilovat právní postavení

státních institucí za účelem efektivnějšího dosažení spravedlnosti prostřednictvím výslechu obviněného.

Výslech obviněného po sděleném obvinění je často významný z toho důvodu, že poskytuje orgánům činných v trestním řízení prvotní a důležitou informaci o spáchaném trestném činu, o okolnostech případu a o motivech obviněného. Přestože obviněný může následně v dalších fázích trestního řízení svou prvotní výpověď modifikovat, je přesto taková výpověď v rámci výslechu významná pro utvoření si představy o tom, zda a jak došlo ke spáchání trestného činu.

Kriminalistika věnuje výslechu obviněného značnou pozornost. Jestliže pak kriminalisté efektivně aplikují teoretické poznatky stran výslechu obviněného i v praxi, usnadňuje to práci dalším orgánům činných v trestním řízení.

Lze tedy uzavřít, že výslech obviněného je směrodatný stran osvětlení skutkového stavu věci, je proto nezbytné, aby k tomuto institutu přistupovaly orgány činné v trestním řízení s mimořádnou péčí a tedy zodpovědně.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Linde, 2006. 871 s. ISBN 80-7201-594-X.
2. FRYŠTÁK, M. a kol. *Trestní právo procesní*. Ostrava: KEY Publishing, 2009. 265 s. ISBN 978-80-7418-041-5.
3. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. 784 s. ISBN 978-80-87212-30-1.
4. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. 1216 s. ISBN 978-80-87212-22-6.
5. KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 1019 s. ISBN 80-86898-44-X.
6. KONRÁD, Z., NĚMEC, M., NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie, 2008. 98 s. ISBN 978-80-7251-294-2.
7. MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2004. 606 s. ISBN 80-7179-878-9.
8. SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003. 120 s. ISBN 80-7178-846-5.
9. STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 291 s. ISBN 978-80-7380-095-6.
10. ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J. *Přípravné řízení trestný 2. vydání*, Praha: C. H. Beck, 2003, 1443 s. ISBN 80-7179-741-3.
11. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008. 1525 s. ISBN 978-80-7400-043-0.
12. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1303 s. ISBN 978-80-7400-109-3.

13. VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. Praha: C. H. Beck, 2010. 666 s. ISBN 978-80-7400-321-9.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky v platném znění. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>>.
2. ČESKO. Usnesení č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky v platném znění. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.
3. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník ze dne 8. ledna 2009, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Česká republika*. 2009, částka 11, s. 354-464.
4. ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád) ze dne 29. listopadu 1961, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 66, s. 513-576.
5. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) ze dne 25. června 2003, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Česká republika*. 2003, částka 79, s. 4030-4052.
6. ČESKO: Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ze dne 27. října 2011, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Česká republika*. 2011, částka 146, s. 5442-5453.

Elektronický zdroje

1. ČESKO. NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 15.05.1997, sp. zn. IV. ÚS 153/96, [online] 2006 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

2. ČESKO. NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 09.10.2007, sp. zn. I. ÚS 677/03, [online] 2006 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.
3. ČESKO. NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 11.10.2007, sp. zn. III. ÚS 528/06, [online] 2006 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.
4. ČESKO. USNESENÍ NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 25.01.2012, sp. zn. 3 Tdo 87/2012, [online] 2010 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.nsoud.cz/>>.